

Eugenia Karcz-Taranowicz*

WIELOWYMIAROWA DZIAŁALNOŚĆ SZKOŁY NA RZECZ WSPIERANIA ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI WYZWANIEM DLA EDUKACJI JUTRA

WPROWADZENIE

Każde dziecko w Polsce, w tym także dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych, ma prawo do nauki, wychowania i opieki. Zmiany, jakie zachodzą w ostatnich dziesięcioleciach w sposobach rozwiązywania problemu wspierania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, są odzwierciedleniem ogólniejszego procesu przemian zachodzących w stosunku do uczniów w szkole ogólnodostępnej. To dostrzeganie sytuacji i potrzeb zapewnia wszystkim uczniom prawo do ogólnodostępnej edukacji i zabezpiecza dla nich indywidualną pomoc i opiekę uwzględniającą ich indywidualny potencjał czy dysfunkcje. Dlatego też współczesny system edukacyjny musi zapewnić warunki zaspokajania specjalnych potrzeb każdego ucznia poprzez organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Zainteresowanie powyższą problematyką znajduje swoje odzwierciedlenie w nowelizowanych przepisach prawa oświatowego oraz licznych publikacjach naukowych. Specjalne potrzeby edukacyjne uczniów są przedmiotem zainteresowań nauczycieli, pedagogów, psychologów, metodyków. Ich teoretyczny i empiryczny wymiar znajdujemy w pracach między innymi Z. Gajdzicy (2013), K. Barłóg (2012), D. Al-Khamisy (2007), D. Krzyżyk (2012), H. Krauze-Sikorskiej (2013), E. Skrzetuskiej (2010) i innych.

W tym kontekście za istotne uznano ukazanie tworzenia warunków prawno-organizacyjnych dla funkcjonowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przestrzeni szkoły ogólnodostępnej.

PRAWNE GWARANCJE PRAWA DO NAUKI DZIECI O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Gwarancje prawa do nauki osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych wynikają z ogólnych zapisów w aktach międzynarodowych, przede wszystkim *Konwencji*

* Uniwersytet Opolski.

o *prawach dziecka* (1991) oraz z licznych przepisów prawa wewnętrznego, w tym Konstytucji RP (1997), a także z Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty* (Dz.U. 1991 Nr 256, 2572).

Zgodnie z artykułem 23 Konwencji:

Dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną pełnię normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa. Państwo będzie zapewniało skuteczny dostęp do oświaty, nauki, opieki zdrowotnej, opieki rehabilitacyjnej, przygotowania zawodowego oraz możliwości rekreacyjnych, realizowany w sposób prowadzący do osiągnięcia przez dziecko jak najwyższego stopnia zintegrowania ze społeczeństwem oraz osobistego rozwoju. (*Konwencja*, 1991, art. 23)

Tym samym dokument podkreśla zobowiązania państwa w kwestii równego dostępu do edukacji dla wszystkich dzieci i zapewnienia szczególnej pomocy dzieciom niepełnosprawnym.

W Polsce prawo do kształcenia się osób niepełnosprawnych wynika z zapisu konstytucyjnego, w którym jest mowa o obowiązku zapewnienia przez władze wszystkim obywatelom polskim powszechnego i równego dostępu do wykształcenia (*Konstytucja*, 1997). Ustawa o *systemie oświaty* (Dz.U. 1991 Nr 256, 2572) rozszerza to założenie. W preambule powyższej ustawy podkreślono „Szkoła powinna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju” (Dz.U. 1991 Nr 256, 2572). Zgodnie z cytowaną ustawą system oświaty zapewnia „realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju” (art. 1).

Uszczegółowienie powyższego zapisu znalazło swoje odzwierciedlenie w kolejnych wydawanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozporządzeniach. Należy zwrócić jednak uwagę na fakt, że dokumenty te w swym nazewnictwie nie stosowały określenia *specjalne potrzeby edukacyjne*. Wśród rozporządzeń mających istotne znaczenie dla pracy z uczniem o specjalnych potrzebach należy wymienić:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie *orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych* (Dz.U. 2008 Nr 173, poz. 1072).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie *ramowego statutu publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej* (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1492).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkol-*

lach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1490; Dz.U. 2014, poz. 414).

4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach* (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1489; Dz.U. 2014, poz. 392).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1491).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2012 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych* (Dz.U. 2012, poz. 982; Dz.U. 2014, poz. 414).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. *w sprawie szczegółowych zasad działania poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych* (Dz.U. 2013, poz. 199).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. *w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz.U. 2013, poz. 532).

Od 1 września 2015 r. obowiązuje nowe Rozporządzenie z dnia 24 lipca 2015 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* (Dz.U. 2015, poz. 1113). Dokument ten zmienia zapisy uwzględnione w aktach prawnych wymienionych powyżej w punkcie trzecim i czwartym.

Nowe rozporządzenie wskazuje rodzaje niepełnosprawności uczniów; formy kształcenia, wychowania i opieki dla uczniów niepełnosprawnych; określa górną granicę kształcenia uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym; precyzuje założenia indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (Rozporządzenie, Dz.U. 2015, poz. 1113).

Efektem planowanej reformy systemu edukacji w Polsce było wydanie dwóch nowych aktów prawnych. Są to: Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe* (Dz.U. poz. 59) oraz Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe* (Dz.U. poz. 60). Dokonane w powyższych ustawach zmiany nie mają zasadniczego charakteru, są efektem planowanych zmian strukturalnych w systemie edukacji. Obecnie trwają prace nad przygotowaniem nowego rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych

niedostosowaniem społecznym. Proponowane rozwiązania mają na celu podniesienie jakości wsparcia udzielanego uczniom w procesie kształcenia i wychowania w oparciu o rzetelną i trafną diagnozę potrzeb edukacyjnych i rozwojowych uczniów.

UCZNIOWIE O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Pojęcie *specjalnych potrzeb edukacyjnych* (dalej SPE) pojawiło się i rozpowszechniło w literaturze pedagogicznej i psychologicznej na przełomie lat 70. i 80. XX w. Specjalne potrzeby edukacyjne, zdaniem M. Bogdanowicz (1995), ująć można jako zjawisko potrzeby okresowego lub stałego pozostawania pod specjalistyczną opieką, potrzeby odrzucenia rutynowo stosowanych metod na rzecz metod dostosowanych do indywidualnych potrzeb, ograniczeń i możliwości konkretnego dziecka, potrzeby zindywidualizowanego programu nauczania oraz indywidualnego podejścia wychowawczego. Jest to konieczne, ponieważ dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych nie mogą podołać wymaganiom obowiązującego programu. Powinni być nauczani przez specjalistyczną kadrę pedagogiczną, w odpowiednich warunkach bazowych, przy uwzględnieniu odmiennych rozwiązań organizacyjnych (Bogdanowicz, 1995).

A. Olechowska, analizując pojęcie *specjalnych potrzeb edukacyjnych*, w konkluzji swoich rozważań stwierdza:

Określenie „specjalne potrzeby edukacyjne” jest nową kategorią, pojęciem, którego pole znaczeniowe nie pokrywa się ani z polem znaczeniowym pojęcia „dziecko posiadające orzeczenie o niepełnosprawności”, ani „uczeń posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego”, choć obejmuje obie te kategorie dzieci/uczniów. Oznacza to, że wszystkie dzieci lub wszyscy uczniowie niepełnosprawni są dziećmi/uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ale nie wszystkie dzieci / nie wszyscy uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to dzieci czy uczniowie niepełnosprawni bądź posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. (Olechowska, 2016, s. 30)

Termin *specjalne potrzeby edukacyjne* określa szeroki zakres zjawisk, obejmuje zarówno potrzeby dzieci upośledzonych umysłowo, jak i dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się oraz wybitnie uzdolnione. Ministerstwo Edukacji Narodowej (2010) uznaje, iż pod pojęciem *ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi* trzeba rozumieć zarówno dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jak i te, które mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, które wynikają ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo-percepcyjnego (niższe niż przeciętne możliwości intelektualne, a także dysleksja, dysgrafia, dysortografia, dyskalkulia), zdrowotnego (dzieci przewlekle chore) oraz ograniczeń środowiskowych (dzieci emigrantów, dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo). Takie rozumienie specjalnych potrzeb edukacyjnych ma na celu wdrożenie i urzeczywistnienie idei wyrównywania szans edukacyjnych wszystkich uczniów (2010).

M. Łoskot podkreśla, że dzieci i młodzież o specjalnych potrzebach edukacyjnych to te, które:

nie potrafią podołać wymaganiom programu nauczania obowiązującego. Potrzebują one pomocy w formie specjalnego programu nauczania, metod nauczania dostosowanych do ich potrzeb, specjalnie przygotowanych nauczycieli oraz odmiennych rozwiązań organizacyjnych dla realizowania ich specjalnej edukacji. (Łoskot, 2010, s. 56)

Można wyróżnić następujące kategorie dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych: dzieci z upośledzeniem umysłowym, o inteligencji niższej niż przeciętna, z uszkodzeniami sensorycznymi (wzrok, słuch), z uszkodzeniami motorycznymi (narząd ruchu), z przewlekłymi chorobami somatycznymi, z zaburzeniami komunikacji językowej (zaburzenia mowy), z zaburzeniami procesów emocjonalno-motorycznych, ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysleksja, dyskalkulia), a także szczególnie uzdolnione. Rozpoznawanie i zaspokajanie specjalnych potrzeb dotyczy zatem osób z odchyleniami od normy. Mogą one odnosić się do właściwości biologicznych, psychologicznych i społecznych. Odchylenia ujemne powodują ograniczenia rozwoju fizycznego i psychicznego, utrudniają naukę i adaptację zawodową, zakłócają społeczne funkcjonowanie człowieka, czyniąc go osobą niepełnosprawną. Odchylenia dodatnie to szczególne uzdolnienia i talenty (Jastrząb, 1995).

ZADANIA SZKOŁY WOBEC UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Ważne zadania dla szkoły w zakresie organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych wynikają z kolejnych punktów art. 1 *Ustawy o systemie oświaty* (Dz.U. 1991 Nr 256, poz. 2572), w tym:

- a. dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej (art. 1, pkt 4);
- b. możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami (art. 1, pkt 5);
- c. opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych (art. 1, pkt 5a);
- d. opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwienie realizowania indywidualnych programów nauczania oraz ukończenia szkoły każdego typu w skróconym czasie (art. 1, pkt 6);

- e. przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia (art. 1, pkt 14);
- f. warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego (art. 1, pkt 15).

Wprowadzone zmiany w udzielaniu i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej promują edukację włączającą, która polega na otwieraniu się szkół ogólnodostępnych na przyjmowanie i kształcenie wszystkich dzieci, niezależnie od doświadczanych przez nie trudności, zdolności i różnic. Pozwala to na objęcie formalnymi działaniami pomocowymi wszystkich dzieci, u których zauważa się symptomy trudności rozwojowych czy edukacyjnych. Zburzenie barier funkcjonalnych i psychicznych ma doprowadzić do większej autonomii i samodzielności osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych we wszystkich sferach ich życia, odrzucić ich możliwe poczucie wykluczenia społecznego.

Zadaniem szkoły jest dostosowanie warunków panujących w placówkach, a także wymagań edukacyjnych do potrzeb konkretnych uczniów. Przy czym poprzez dostosowanie wymagań edukacyjnych należy rozumieć dostosowanie do możliwości i potrzeb uczniów między innymi treści i sposobu realizacji zadań, sposobu komunikacji i sprawdzania wiedzy oraz metod i form zarówno oceny ucznia, jak i jego odpowiedniego motywowania. Pisząc o dostosowaniu przestrzeni szkolnej, należy mieć na uwadze merytoryczne przygotowanie jej pracowników, wyposażenie sal dydaktycznych, otoczenia szkoły, zadbanie o dobrą współpracę z opiekunami prawnymi ucznia. Jednak aby dostosowanie było pełne, musi wyróżniać się następującymi cechami (Skibska, 2013):

- a. podmiotowość – poważanie ucznia, jak i jego rodziców, jako pełnoprawnych współtwórców działalności edukacyjnej;
- b. wzmocnienie – rozbudzanie motywacji do pokonywania wszelkich trudności;
- c. kompleksowość – branie pod uwagę wszelkich środowisk, z którymi uczeń ma kontakt;
- d. plastyczność – dostosowanie do indywidualności każdego ucznia;
- e. poszukiwanie – znajdowanie najkorzystniejszych metod obniżania dysfunkcji;
- f. pozytywność – skupienie się przede wszystkim na atutach dziecka, nie jego ograniczeniach;
- g. łączenie – jest to najistotniejszy element, skupia na sobie priorytety wszystkich;
- h. profesjonalność – to właśnie specjaliści powinni sprawować opiekę nad uczniami ze SPE;
- i. optymizm – rozbudzanie w uczniach wiary w osiągnięcie zaplanowanych celów.

Zadaniem dyrektora i nauczycieli jest tworzenie warunków dla prawidłowego funkcjonowania dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych w szkole. Odpowiedzialność dyrektora za prawidłowe funkcjonowanie ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych w szkole lub placówce oświatowej to jedno z wielu zadań dotyczących

organizacyjnej i dydaktycznej działalności szkoły. Dyrektor odpowiada zarówno za organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi, jak również kontakty z rodzicami i wszelką pomoc nauczycielom realizującym pracę z uczniem. Obecność uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych w szkołach masowych wymaga zatem od dyrektora dobrej znajomości przepisów prawa, zatrudnienia odpowiednio przygotowanej kadry pedagogicznej, permanentnego doskonalenia tej kadry oraz zapewnienia odpowiedniego zaplecza technicznego (Karcz-Taranowicz, 2015).

Istotnym elementem pomocy dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych jest zaangażowanie wszystkich nauczycieli mających z nimi kontakt w działaniach na ich rzecz. Od kilku lat nauczyciele samodzielnie przygotowują program nauczania danego przedmiotu na bazie podstawy programowej. Przy konstruowaniu programu nauczania zakłada się jego dostosowanie do specyfiki klasy, w której będzie realizowany. Program nauczania nie jest dokumentem jednorazowym, to podstawa działalności dydaktycznej nauczyciela, która może i powinna ulegać zmianom pod wpływem potrzeb edukacyjnych rozpoznanych u uczniów. Zatem do nauczyciela należy posiadanie umiejętności rozpoznawania tych potrzeb i ich uwzględniania w programie nauczania. Według B. Ogonowskiego:

Nauczyciele, będący z racji swoich kwalifikacji pedagogami, mają najlepszą okazję obserwowania ucznia w specyficznych sytuacjach dydaktyczno-wychowawczych. Takiej możliwości nie mają osoby diagnozujące dzieci w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, ponieważ w kontakcie indywidualnym nie są w stanie wyczerpująco rozpoznać wszystkich aspektów problemów ucznia. Zasadniczym wydaje się wykorzystanie doświadczenia nauczycieli i zaufanie ich kompetencjom w rozpoznawaniu dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także w programowaniu, planowaniu i realizacji pomocy oraz określaniu dostosowania warunków i form sprawdzianu i egzaminu zewnętrznego. (Ogonowski, 2015, s. 10)

Idea rozpoznawania i zaspokajania potrzeb uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych pozostaje bardzo często zależna od zaangażowania i zrozumienia problemu przez nauczycieli. Wsparcie szkoły, jak podkreśla T. Serafin, ma stanowić zachętę dla uczniów o SPE do działania na rzecz intensywnej pracy nad rozwojem ich dysfunkcji (Serafin, 2012).

PODSUMOWANIE

Szeroko promowana ostatnimi laty społeczna integracja ludzi niepełnosprawnych doprowadziła do tego, że wyrównywanie szans edukacyjnych oraz społecznych dzieci i młodzieży dotkniętych niepełnosprawnością znalazło swoje odzwierciedlenie w działalności wielu instytucji, także szkoły. Dokonano modyfikacji w funkcjonowaniu dotychczasowego systemu oświaty poprzez włączenie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych do szkół ogólnodostępnych. To zburzenie barier funkcjonal-

nych i psychicznych ma doprowadzić do większej autonomii i samodzielności osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych we wszystkich sferach ich życia.

Zadaniem nauczycieli we współczesnej szkole jest szukanie takich rozwiązań, które uwzględniłyby indywidualne różnice między dziećmi. Uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i wychowawczymi należy zapewnić dodatkowe wsparcie, które wzmocniłoby efektywność nauczania. To na szkole spoczywa odpowiedzialność za zorganizowanie zajęć szkolnych w taki sposób, aby wszyscy uczniowie mogli rozwijać się zgodnie ze swoimi zdolnościami i potrzebami.

Dostosowanie szkoły do potrzeb uczniów oznacza zarówno wykształcenie nauczycieli-specjalistów, jak również wypracowanie odpowiednich metod nauczania i oceniania dzieci i młodzieży w zależności od ich możliwości i deficytów. Nie mniej istotnym elementem jest stworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych i materialnych.

LITERATURA

- Al-Khamisy, D. (2007). *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*. Warszawa.
- Barłóg, K. (2012). Konteksty wspomaganie rozwoju uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem uczniów zdolnych, utalentowanych. W K. Barłóg, A. Mach i M. Zaborniak-Sobczak (red.), *Odkrywanie talentów: wybrane problemy diagnozy, wspierania rozwoju i edukacji*. Rzeszów.
- Bogdanowicz, M. (1995). Uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych. *Psychologia Wychowawcza*, 3.
- Gajdzica, Z. (2013). Nauczyciele szkoły ogólnodostępnej o swoim przygotowaniu do pracy z uczniem niepełnosprawnym w kontekście przemian pierwszej dekady XXI w. *Chowanna*, 2.
- Jastrząb, J. (1995). Zaspokajanie potrzeb edukacyjnych. *Wychowanie na co dzień*, 12.
- Karcz-Taranowicz, E. (2015). Zadania dyrektora szkoły w zakresie opieki nad uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W E. Smak, A. Włoch i M. Garbicz (red.), *Diagnozowanie i terapia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Opole.
- Konstytucja RP* (1997).
- Konwencja o Prawach Dziecka* (1991). (Dz.U. 1991 Nr 120, poz. 526).
- Krauze-Sikorska, H. (2013). Praca z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych i jej implikacje dla ich rozwoju. W H. Sowińska (red.), *Dziecko w szkolnej rzeczywistości: założony a rzeczywisty obraz edukacji elementarnej*. Poznań.
- Krzyżyk, D. (2012). Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży – zarys problematyki. W A. Guzy i D. Krzyżyk (red.), *Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Tom 1*. Kielce.

Łoskot, M. (2010). Specjalne potrzeby edukacyjne wyzwaniem dla edukacji XXI wieku. *Głos Pedagogiczny*, 6.

Ministerstwo Edukacji Narodowej [MEN]. (2010). *Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna. Jak organizować edukację uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi?*. Warszawa.

Ogonowski, B. (2015). Rozumienie i zrozumienie idei pomocy psychologiczno-pedagogicznej w edukacji. W B. Ogonowski i M. Szelaąg (red.), *Organizacja i realizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach*. Opole.

Olechowska, A. (2016). *Specjalne potrzeby edukacyjne*. Warszawa.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. 2008 Nr 173, poz. 1072).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie ramowego statutu publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1492).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1490).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1489).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. 2010 Nr 228, poz. 1491).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. 2012, poz. 982; Dz.U. 2014, poz. 414).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. 2013, poz. 199).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2013, poz. 532).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* (Dz.U. 2015, poz. 1113).

Serafin, T. (2012). *Kształcenie specjalne w systemie oświaty. Vademecum dla organu prowadzącego, dyrektora szkoły, nauczycieli i rodziców*. Warszawa.

Skibska, J. (2013). Dostosowanie przestrzeni szkoły ogólnodostępnej do potrzeb i możliwości ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. w A. Klinik (red.), *Racjonalność oraz uwarunkowania procesów terapeutycznych osób niepełnosprawnych*. Kraków.

Skrzetuska, E. (2010). Granice integracji w warunkach reformy szkolnej i zjawisk społecznych w szkole. *Niepełnosprawność*, 3.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz.U. 1991 Nr 256, 2572).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz.U. 2017, poz. 59).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *przepisy wprowadzające ustawę Prawo oświatowe* (Dz.U. 2017, poz. 60).

WIELOWYMIAROWA DZIAŁALNOŚĆ SZKOŁY NA RZECZ WSPIERANIA ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI WYZWANIEM DLA EDUKACJI JUTRA

Słowa kluczowe: specjalne potrzeby edukacyjne, szkoła, uczniowie, rozwój

Streszczenie: Niezaprzeczalnym prawem każdego dziecka, także niepełnosprawnego, niedostosowanego społecznie, mającego trudności w uczeniu się, jest prawo do edukacji. Aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne zmierzają do zorganizowania zintegrowanych działań pedagogicznych, w trakcie indywidualizowanych zajęć edukacyjnych. Szkoła jest w pełni odpowiedzialna za zorganizowanie odpowiedniej organizacji działań dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych.

MULTIDIMENSIONAL SCHOOL ACTIVITIES TO PROMOTE THE DEVELOPMENT OF CHILDREN AND YOUTH WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS – A CHALLENGE FOR TOMORROW'S EDUCATION

Keywords: special educational needs, school, students, development

Abstract: The undeniable right of every child, including the disabled, socially unadjusted and those with learning disabilities, is to have the right to education. The current legal solutions aim to organize integrated pedagogical activities during individualized educational classes. The school is fully responsible for arranging proper organization of activities for students with diverse educational needs.